

Mihai Eminescu

BASME

Mihai Eminescu

BASME

în proză și în versuri

Făt-Frumos

din Lacrimă

În vremea veche, pe când oamenii, cum sunt ei azi, nu erau decât în germenii viitorului, pe când Dumnezeu călca încă cu picioarele Sale sfinte pietroasele pustii ale pământului — în vremea veche trăia un împărat întunecat și gânditor ca miază-noaptea și avea o împărăteasă tânără și zâmbitoare ca miezul luminos al zilei.

Cincizeci de ani de când împăratul purta război c-un vecin al lui. Murise vecinul și lăsase de moștenire fiilor și nepoților ura și vrajba de sânge. Cincizeci de ani, și numai împăratul trăia singur, ca un leu îmbătrânit, slăbit de lupte și suferințe — împărat ce-n viața lui nu răsese niciodată, care nu zâmbea nici la cântecul nevinovat al copilului, nici la surâsul plin de amor al soției lui tinere, nici la poveștile bătrâne și glumețe ale ostașilor înălbiți în bătălie și nevoi. Se simțea slab, se simțea murind și n-avea cui să lase moștenirea urei lui. Trist se scula din patul

împărătesc, de lângă împărăteasa tânără — pat aurit, însă pustiu și nebinecuvântat —, trist mergea în război cu inima neîmblânzită — și împărăteasa, rămasă singură, plângea cu lacrimi de văduvie singurătatea ei. Părul ei galben ca aurul cel frumos cădea pe sânii ei albi și rotunzi — și din ochii ei albaștri și mari curgeau șiroaie de mărgăritare apoase pe o față mai albă ca argintul crinului. Lungi cearcăne vinete se trăgeau împrejurul ochilor, și vine albastre se trăgeau pe fața ei albă ca o marmură vie.

Sculată din patul ei, ea se aruncă pe treptele de piatră ale unei bolte în zid, în care veghea, deasupra unei candelă fumegânde, icoana îmbrăcată în argint a Maicei durerilor. Înduplecată de rugăciunile împărătesei îngenunchiate, pleoapele icoanei reci se umeziră și o lacrimă curse din ochiul cel negru al Mamei lui Dumnezeu. Împărăteasa se ridică în toată marea ei statură, atinse cu buza ei seacă lacrima cea rece și o supse în adâncul sufletului său. Din momentul acela ea purcese îngreunată.

Trecu o lună, trecură două, trecură nouă și împărăteasa făcu un fecior alb ca spuma laptelui, cu părul bălai ca razele lunei. Împăratul surâse, soarele surâse și el în înfocata lui împărăție, chiar stătu pe loc, încât trei zile n-a fost noapte, ci numai senin și veselie — vinul curgea din butii sparte și chiotele despicau bolta cerului.

Și-i puse mama numele: *Făt-Frumos din Lacrimă*.

Și crescú și se făcu mare ca brazi codrilor. Creștea într-o lună cât alții într-un an.

Când era destul de mare, puse să-i facă un buzdugan de fier, îl aruncă în sus de despică bolta cerului, îl prinse pe degetul cel mic și buzduganul se rupse în două. Atunci puse să-i facă altul mai greu — îl aruncă în sus aproape de palatul de nori al lunei; căzând din nori nu se rupse de degetul voinicului.

Atunci Făt-Frumos își luă ziua bună de la părinți, ca să se ducă să se bată el singur cu oștile împăratului ce-l dușmănea pe tată-său. Puse pe trupul său haine de păstor, cămașă de borangic, țesută în lacrimile mamei sale, mândră pălărie cu flori, cu cordele și cu mărgelile rupte de la gâturile fetelor de împărați, își puse în brăul verde un fluier de doine și altul de hore și, când era soarele de două sulițe pe cer, a plecat în lumea largă și-n toiul* lui de voinic.

Pe drum horea și doinea, iar buzduganul și-l arunca să spintece norii de cădea departe tot cale de o zi. Văile și munții se uimeau auzindu-i cânticele, apele își ridicau valurile mai sus ca să-l asculte, izvoarele își tulburau adâncul, ca să-și azvârle afară undele lor, pentru ca fiecare din unde să-l audă, fiecare din ele să poată cânta ca dânsul când vor șopti vailor și florilor.

Râurile se ciorăiau** mai jos de brăiele melancolicelor stânce, învățau de la păstorul împărat doina iubirilor, iar vulturii, ce stau amuțiți pe creștetele seci și sure ale stâncelor înalte, învățau de la el țipătul cel plâns al jalei.

Stăteau toate uimite pe când trecea păstorașul împărat, doinind și horind; ochii cei negri ai fetelor se umpleau de lacrimi de dor, și-n piepturile păstorilor tineri, răzemați c-un cot de-o stâncă și c-o mână pe bătă, încolțea un dor mai adânc, mai întunecos, mai mare — dorul voiniciei!

Toate stăteau în loc, numai Făt-Frumos mergea mereu, urmărind cu cântecul dorul inimei lui și cu ochii buzduganul ce sclipea prin nori și prin aer ca un vultur de oțel, ca o stea năzdrăvană.

Când era-nspre sara zilei a treia, buzduganul căzând izbi de o poartă de aramă și făcu un vuiet puternic și lung. Poarta era sfărâmată și voinicul intră. Luna răsărise dintre munți și se

* Luptă; aici, soartă (Notele de subsol aparțin editorului.)

** Susurau.

oglindea într-un lac mare și limpede, ca seninul cerului. În fundul lui, se vedea, sclipind de limpede ce era, un nisip de aur, iar în mijlocul lui pe o insulă de smarald, înconjurat de un crâng de arbori verzi și stufoși, se ridica un mândru palat de o marmură ca laptele, lucie și albă — atât de lucie încât în ziduri răsfrângea ca într-o oglindă de argint: dumbravă și luncă, lac și țarmuri. O luntre aurită veghea pe undele limpezi ale lacului lângă poartă; și-n aerul cel curat al serii tremurau din palat cântece mândre și senine. Făt-Frumos se sui în luntre și, vâsbind, ajunsese până la scările de marmură ale palatului. Pătruns acolo, el văzu în boltele scărilor candelabre cu sute de brațe, și în fiecare braț ardea câte o stea de foc. Pătrunse în sală. Sala era înaltă, susținută de stâlpi și de arcuri, toate în aur, iar în mijlocul ei stătea o mândră masă, acoperită cu alb, talgerele toate săpate din câte un singur mărgăritar mare — iar boierii ce ședeau la masă în haine aurite, pe scaune de catifea roșie, erau frumoși ca zilele tinereței și voioși ca horele. Dar mai ales unul din ei, cu fruntea într-un cerc de aur, bătut cu diamante și cu hainele strălucite, era frumos ca luna unei nopți de vară. Dar mai mândru era Făt-Frumos.

— Bine-ai venit, Făt-Frumos! zise împăratul; am auzit de tine, dar de văzut nu te-am văzut.

— Bine te-am găsit, împărate, deși mă tem că nu te-oi lăsa cu bine, pentru că am venit să ne luptăm greu, că destul ai viclenit asupra tatălui meu.

— Ba n-am viclenit asupra tatălui tău, ci totdeauna m-am luptat în luptă dreaptă. Dar cu tine nu m-oi bate. Ci mai bine voi spune lăutarilor să zică și cuparilor să umple cupele cu vin și-om lega frăție de cruce pe cât om fi și-om trăi.

Și se sărutară feciorii de împărați în urările boierilor, și băură și se sfătuiră.

Zise împăratul lui Făt-Frumos:

— De cine în lume te temi tu mai mult?

— De nimeni în lumea asta, afară de Dumnezeu. Dar tu?

— Eu de nimeni, afară numai de Dumnezeu și de mama pădurilor. O babă bătrână și urâtă, care umblă prin împărăția mea de mână cu furtuna. Pe unde trece ea, fața pământului se usucă, satele se risipesc, târgurile cad năruite. Mers-am eu asupra ei cu bătalie, dar n-am isprăvit nimica. Ca să nu-mi prăpădească toată împărăția, am fost silit să stau la învoială cu ea și să-i dau ca bir tot al zecelea din copiii supușilor mei. Și azi vine ca să-și ia birul.

Când sună de miază-noapte, fețele mesenilor se posomorâră, căci pe miază-noapte călare cu aripi vântoase, cu fața zbârcită ca o stâncă puhavă și scobită de pâraie, c-o pădure în loc de păr, urla prin aerul cernit mama pădurilor cea nebună. Ochii ei: un hău căscat; dinții ei: șiruri de pietre de mori.

Cum venea vuind, Făt-Frumos o apucă de mijloc și o trânti cu toată puterea într-o puiă mare de piatră; peste puiă prăvăli o bucată de stâncă, pe care o legă din toate părțile cu șapte lanțuri de fier. Înăuntru baba şuiera și se smulgea ca vântul închis — dar nu-i folosea nimic.

Veni iar la ospăț, când prin bolțile ferestrelor, la lumina lunei, văzură două dealuri lungi de apă. Ce era? Mama pădurilor, neputând să iasă, trecea peste apă cu puiă cu tot și-i brăzda fața în două dealuri. Și fugea mereu, o stâncă de piatră îndrăcită, rupându-și cale prin păduri, brăzdând pământul cu dără lungă, până ce se făcu nevăzută în depărtarea nopții.

Făt-Frumos ospătă ce ospătă, apoi, luându-și buzduganul de-a umăr, merse mereu pe dăra de puiă, până ce ajunse lângă o casă frumoasă, albă, care sticlea la lumina lunei în mijlocul unei grădini de flori. Florile erau în straturi verzi și luminau albastre, roșie-închise și albe, iar printre ele roiau fluturi ușori, ca sclipitoare stele de aur. Miros, lumină și un cântec nesfârșit, încet, dulce, ieșind din roirea fluturilor și a albinelor, îmbătau grădina și casa. Lângă prispă stăteau două butii cu apă — iar pe

prispă torcea o fată frumoasă. Haina ei albă și lungă părea un nor de raze și umbre, iar părul ei de aur era împletit în cozi lăsate pe spate, pe când o cunună de mărgăritărele era așezată pe fruntea ei netedă. Luminată de razele lunei, ea părea muiată într-un aer de aur. Degetele ei, ca din ceară albă, torceau dintr-o furcă de aur și dintr-un fuior de o lână ca argintul, torceau un fir de mătăasă albă, subțire, strălucită, ce semăna mai mult a o vie rază de lună ce cutriera aerul, decât a fir de tort.

La zgometul ușor al pașilor lui Făt-Frumos, fata își ridică ochii albaștri ca undele lacului.

— Bine-ai venit, Făt-Frumos, zise ea cu ochii limpezi și pe jumătate închiși, cât e de mult de când te-am visat. Pe când degetele mele torceau un fir, gândurile mele torceau un vis, un vis frumos, în cari eu mă iubeam cu tine; Făt-Frumos, din fuior de argint torceam și eram să-ți Țes o haină urzită în descântece, bătută în fericire; s-o porți... să te iubești cu mine. Din tortul meu Ți-aș face o haină, din zilele mele o viață plină de desmierdări.

Astfel, cum privea umilită la el, fusul îi scăpă din mână, și furca căzu alături cu ea. Ea se sculă și, ca rușinată de cele ce zisese, mâinele ei spânzurau în jos ca la un copil vinovat și ochii ei cei mari se plecară. El se apropie de ea, c-o mână îi cuprinse mijlocul, iar cu cealaltă îi desmierdă încet fruntea și părul, și-i șopti:

— Ce frumoasă ești tu, ce dragă-mi ești! A cui ești tu, fata mea?

— A mamei pădurilor, răspunse ea suspinând, mă vei iubi tu, acum, când știi a cui sunt?

Ea încunjură cu amândouă brațele ei goale grumazul lui și se uită lung la el, în ochii lui.

— Ce-mi pasă a cui ești? zise el. Destul că te iubesc.

— Dacă mă iubești, să fugim atuncea, zise ea lipindu-se mai tare de pieptul lui, dacă te-ar găsi mama, te-ar omorî, și dac-ai muri tu, eu aș înnebuni, ori aș muri și eu.

— N-ai bi frică, zise el zâmbind și desfăcându-se din brațele ei. Unde-i mumă-ta?

— De când ai venit, se zbuciumă în puiă în care ai încuiat-o tu și roade cu colții la lanțurile ce-o închid.

— Ce-mi pasă! zise el repezindu-se să vadă unde-i.

— Făt-Frumos, zise fata, și două lacrimi mari străluciră în ochii ei, nu te duce încă. Să te învăț eu ce să faci ca să învingi tu pe mama. Vezi tu butiile astea două? Una-i cu apă, alta cu putere. Să le mutăm una în locul alteia. Mama, când se luptă cu vrăjmașii ei, strigă când obosește: „Stăi, să mai bem câte oleacă de apă!” Apoi ea bea putere, în vreme ce dușmanul ei numai apă. De aceea, noi să le mutăm din loc, ea nu va ști și va bea apă în vremea luptei cu tine.

Precum au zis, așa au și făcut.

El se repezi după casă.

— Ce faci, babă? strigă el.

Baba, de venin, se smulse o dată din puiă în sus și rupse lanțurile, lungindu-se slabă și mare până la nori.

— A! bine că mi-ai venit, Făt-Frumos, zise ea făcându-se iar scurtă, iar acum hai la luptă; acu om vedea cine-i mai tare.

— Hai! zise Făt-Frumos.

Baba îl apucă de mijloc, se lungi răpezindu-se cu el până-n nori, apoi îl izbi de pământ și-l băgă în țărână până-n glezne.

Făt-Frumos o izbi pe ea și o băgă în pământ până-n genunchi.

— Stai, să mai bem apă, zise mama pădurilor ostenită.

Stătură și se răsuflară. Baba bău apă, Făt-Frumos bău putere, și un fel de foc nestins îi cutrieră cu fiori de răcoare toți mușchii și toate vinele lui cele slăbite.

C-o putere îndoită, cu brațe de fier o smuci pe babă de mijloc și-o băgă în pământ până-n gât. Apoi o izbi cu buzduganul în cap și-i risipi creierii. Cerul încărunți de nouri, vântul începu a geme rece și a scutura casa cea mică în toate încheieturile

căpriorilor ei. Șerpi roșii rupeau trăsând poala neagră a norilor, apele păreau că latră, numai tunetul cânta adânc, ca un prooroc al pierzării. Prin acel întunec des și nepătruns, Făt-Frumos vedea albind o umbră de argint, cu păr de aur despletit, rătăcind, cu mâinile ridicate și palidă. El se apropia de ea și o cuprinse în brațele lui. Ea căzu ca moartă de groază pe pieptul lui, și mâinile ei reci s-ascuseră-n sânul lui. Ca să se trezească, el îi sărută ochii. Norii se rupeau bucăți pe cer — luna, roșie ca focul, se ivea prin spărturile lor risipite —, iar pe sânul lui, Făt-Frumos vedea cum înfloreau două stele albastre, limpezi și uimite — ochii miresei lui. El o luă în brațe și începu să fugă cu ea prin furtună. Ea-și culcase capul în sânul lui și părea că adormise. Ajuns lângă grădina împăratului, el o puse în luntre ducând-o ca într-un leagăn peste lac, smulse iarbă, fân cu miros și flori din grădină și-i clădi un pat în care o așeză ca într-un cuib.

Soarele ieșind din răsărit privea la ei cu drag. Hainele ei umede de ploaie se lipiseră de membrele dulci și rotunde, fața ei de o paloare umedă ca ceara cea albă, mâinele mici și unite pe piept, părul despletit și răsfirat pe fân, ochii mari, închiși și adânciți în frunte, astfel ea era frumoasă, dar părea moartă. Pe acea frunte netedă și albă, Făt-Frumos presăra câteva flori albastre, apoi șezu alături cu ea și începu a doini încet. Cerul limpede — o mare, soarele — o față de foc; ierburile improspătate, mirosul cel umed al florilor învioșate o făceau să doarmă mult și lin, însoțită în calea visurilor ei de glasul cel plâns al fluierului. Când era soarele în amiază, firea tăcea și Făt-Frumos asculta liniștita ei răsuflare caldă și umedă. Încet se plecă la obrazul ei și-o sărută. Atunci ea deschise ochii încă plini de visuri, și, întinzându-se somnoroasă, zise încet și zâmbind:

— Tu aici ești?

— Ba nu sunt aici, nu vezi că nu sunt aici? — zise el mai lăcrămând de fericire.

Cum ședea el lângă dânsa, ea-și întinse un braț și-i cuprinse mijlocul.

— Hai, scoală, zise el desmierdând-o, e ziua-n amiaza mare.

Ea se sculă, își netezi părul de pe frunte și-l dete pe spate; el îi cuprinse mijlocul — ea îi încunjură grumazul — și astfel trecură printre straturile de flori și intrară în palatul de marmură al împăratului.

El o duse la împăratul și i-o arătă spuindu-i că-i mireasa lui. Împăratul zâmbi, apoi luă de mână pe Făt-Frumos, ca și când ar fi vrut să-i spuie ceva în taină, și-l trase la o fereastră mare pe care vedea lacul cel întins. Ci el nu-i spuse nimica, ci numai se uită uimit pe luciul lacului și ochii i se umplură de lacrimi.

O lebedă își înălțase aripele ca pe niște pânze de argint și cu capul cufundat în apă sfâșia fața senină a lacului.

— Plângi, împărate? zise Făt-Frumos. De ce?

— Făt-Frumos, răspunse împăratul, binele ce mi l-ai făcut mie nu ți-l pot plăti nici cu lumina ochilor, oricât de scumpă mi-ar fi, și cu toate astea vin să-ți cer și mai mult.

— Ce, împărate?

— Vezi tu lebăda cea îndrăgită de unde? Tânăr fiind, aș trebui să fiu îndrăgit de viață, și cu toate astea, de câte ori am vrut să-mi fac seamă. Iubesc o fată frumoasă cu ochii gânditori, dulci ca visele mării — fata Genarului, om mândru și sălbatec, ce-și petrece viața prin păduri bătrâne. O, cât e de aspru el, cât e de frumoasă fata lui! Orice încercare de-a o răpi a fost deșartă. Încearcă-te tu!

Ar fi stat Făt-Frumos locului, dar scumpă-i era frăția de cruce, ca oricărui voinic, mai scumpă decât mireasa.

— Împărate prea luminate, din câte noroace ai avut, unul a fost mai mare decât toate: acela că Făt-Frumos ți-i frate de cruce. Hai, că mă duc eu să răpesc pe fata Genarului.

Și-și luă cai ageri, cai cu suflet de vânt, Făt-Frumos, și era să plece. Atunci mireasa lui — Ileana o chema — îi zise încet la ureche, sărutându-l dulce:

— Nu uita, Făt-Frumos, că pe cât vei fi tu departe, eu oi tot plânge.

El se uită cu milă la ea, o mângâia, dar apoi desfăcându-se de îmbrățișerile ei, se avântă pe șeaua calului și plecă în lume.

Trecea prin codri pustii, trecea prin munți cu fruntea ninsă, și când răsărea dintre stânce bătrâne luna cea palidă ca fața unei fete moarte, atunce vedea din când în când câte-o zdreanță uriașă atârnată de cer, ce încunjura cu poalele ei vârful vreunui munte — o noapte sfârticată, un trecut în ruină, un castel numai pietre și ziduri sparte.

Când se luminează de ziuă, Făt-Frumos vede că șirul munților dă într-o mare verde și întinsă ce trăiește în mii de valuri senine, strălucite, cari treieră aria mării încet și melodios, până unde ochiul se pierde în albastrul cerului și în verdele mării. În capătul șirului de munți, drept asupra mării, se oglindea în fundul ei o măreață stâncă de granit, din care răsărea, ca un cuib alb, o cetate frumoasă, care, de albă ce era, părea poleită cu argint. Din zidurile arcate răsăreau ferestre strălucite, iar dintr-o fereastră deschisă se zărea, printre oale de flori, un cap de fată, oacheș și visător ca o noapte de vară. Era fata Genarului.

— Bine-ai venit, Făt-Frumos, zise ea, sărind de la fereastră și deschizând porțile mărețului castel, unde ea locuia singură ca un geniu într-un pustiu; astă-noapte mi se părea că vorbesc c-o stea și steaua asta mi-a spus că vii din partea împăratului ce mă iubește.

În sala cea mare a castelului, în cenușa vetrei, veghea un motan cu șapte capete, care când urla dintr-un cap, s-auzea cale de o zi, iar când urla din câte șapte, s-auzea cale de șapte zile.

Genarul, pierdut în sălbatecele sale vânători, se depărtase cale de-o zi.

Făt-Frumos luă fata-n brațe și, punând-o pe cal, zburau amândoi prin pustiu lungului mării ca două abia văzute închegări ale văzduhului.

Dar Genarul, om nalt și puternic, avea un cal năzdrăvan cu două inimi. Motanul din castel mieună dintr-un cap, iar calul Genarului necheză cu vocea lui de bronz.

— Ce e — îl întrebă Genarul pe calul năzdrăvan —, ți s-a urât cu binele?

— Nu mi s-a urât mie cu binele, ci de tine-i rău: Făt-Frumos ți-a furat fata.

— Trebuie să ne grăbim mult ca să-i ajungem?

— Să ne grăbim și nu prea, pentru că-i putem ajunge.

Genarul încălecă și zbură ca spaima cea bătrână în urma fugiților. În curând îi și ajunse.

Să se bată cu el, Făt-Frumos nu putea, pentru că Genarul era creștin și puterea lui nu era în duhurile întunericului, ci în Dumnezeu.

— Făt-Frumos — zise Genarul —, mult ești frumos, și mi-e milă de tine. De astă-dată nu-ți fac nimica, dar de altă dată... ține minte!

Și, luându-și fata alături de el, pieri în vânt, ca și când nu mai fusese.

Dar Făt-Frumos era voinic și știa drumul înapoi. El se reîntoarce și găsi pe fată iar singură, însă mai palidă și mai plânsă; ea părea și mai frumoasă. Genarul era dus iar la vânătoare cale de două zile. Făt-Frumos luă alți doi cai chiar din grajdul Genarului.

Astă dată plecară noaptea. Ei fugeau cum fug razele lunii peste adâncile valuri ale mării, fugeau prin noaptea pustie și rece ca două visuri dragi; ci prin fuga lor auzeau miaunetele lungi și îndoite ale motanului din vatra castelului. Apoi li se păru că nu mai pot merge, asemenea celor ce vor să fugă în vis și cu toate astea nu pot. Apoi un nor de colb îi cuprinse, căci Genarul venea în fuga calului de rupea pământul.

Fața lui era înfricoșată, privirea cruntă. Fără a zice o vorbă, el apucă pe Făt-Frumos și-l azvârli în nourii cei negri și plini de furtună ai cerului. Apoi dispăru cu față cu tot.

Făt-Frumos, ars de fulgere — nu căzu din el decât o mână de cenușe în nisipul cel fierbinte și sec al pustiuului. Dar din cenușa lui se făcu un izvor limpede ce curgea pe un nisip de diamant; pe lângă, arbori nalți, verzi, stufoși, răspândeau o umbră răcorită și mirositoare. Dacă cineva ar fi priceput glasul izvorului, ar fi înțeles că jelea într-o lungă doină pe Ileana, împărăteasa cea bălaie a lui Făt-Frumos. Dar cine să înțeleagă glasul izvorului într-un pustiu, unde până atunci nu călcase picior de om?

Dar pe vremea aceea, Domnul umbla încă pe pământ. Într-o zi, se vedeau doi oameni călătorind prin pustiu. Hainele și fața unuia străluceau ca alba lumină a soarelui; celălalt, mai umilit, nu părea decât umbra celui luminat. Erau Domnul și Sfântul Petrea. Picioarele lor, înfierbântate de nisipul pustiuului, călcară atunci în răcoarele și limpedele pârâu ce curgea din izvor. Prin cursul apei, cu gleznele lor sfâșiau valurile până la umbritul lor izvor. Acolo Domnul bău din apă și-și spală fața Sa cea sfântă și luminată și mânilor Sale făcătoare de minuni. Apoi șezură amândoi la umbră, Domnul, cugetând la Tatăl Său din cer, și Sfântul Petrea ascultând pe cugete doina izvorului plângător. Când se sculară spre a merge mai departe, zise Sfântul Petrea:

— Doamne, fă ca acest izvor să fie ce-a fost mai înainte.

— Amin! zise Domnul ridicând mâna Sa cea sfântă, după care apoi se depărtă înspre mare, fără a mai privi înapoi.

Ca prin farmec, pieriră izvorul și copacii, și Făt-Frumos, trezit ca dintr-un somn lung, se uită împrejur. Atunci văzu chipul cel luminat al Domnului, ce mergea pe valurile mării, cari se plecau înaintea lui, întocmai ca pe uscat, și pe Sfântul Petrea care, mergând în urma lui și învins de firea lui cea omenească, se uita înapoia sa și-i făcea lui Făt-Frumos din cap. Făt-Frumos

îi urmări cu ochii până ce chipul lui Sfântul Petrea se risipi în depărtare și nu se vedea decât chipul strălucit al Domnului, aruncând o dungă de lumină pe luciul apei, astfel încât, dacă soarele n-ar fi fost în amiază, ai fi crezut că soarele apune! El înțelese minunea învierii sale, și îngenunche înspre apusul aceluia soare dumnezeiesc.

Dar apoi își aduse aminte că făgăduise a răpi pe fata Genarului, și ceea ce făgăduiește voinicul, anevoie o lasă nefăcută.

Deci, se porni, și, înspre seară, ajunse la castelul Genarului, ce strălucea în întunericul serei ca o uriașă umbră. El intră în casă... fata Genarului plângea. Dar, când îl văzu, fața ei se-nsenină, cum se-nsenină o undă de o rază. El îi povesti cum înviase, atunci ea-i zise:

— De răpit nu mă poți răpi până ce nu-i avea un cal asemenea cu acela ce-l are tatăl meu, pentru c-acela are două inimi; dar eu am să-l întreb în astă seară de unde-și are calul, ca să poți și tu să capeți unul ca acela. Până atunci însă, pentru ca să nu te afle tatăl meu, eu te voi preface într-o floare.

El șezu pe un scaun, iar ea șopti o vrajă dulce, și cum îl sărută pe frunte, el se prefăcu într-o floare roșie închisă, ca vișina coaptă. Ea îl puse între florile din fereastră și cânta de veselie de răsuna castelul tatălui ei.

Atunci intră și Genarul.

— Veselă, fata mea?... Și de ce ești veselă? întrebă el.

— Pentru că nu mai este Făt-Frumos ca să mă răpească, răspunse ea râzând.

Se puseră la cină.

— Tată, întrebă fata, de unde ai calul d-tale, cu care umbli la vânat?

— La ce-ți trebuie s-o știi? zise el, încruntând sprâncenile.

— Știi prea bine, răspunse fata, că nu vreau ca s-o știu, decât numai ia-așa ca s-o știu, pentru că acu nu mai e Făt-Frumos să mă răpească.

— Știi tu că nu mă împotrivesc ție niciodată, zise Genarul. Departe de-aicea, lângă mare, șade o babă care are șapte iepe. Ea ține oameni, cari să i le păzească un an (cu toate că anul ei nu e decât de trei zile), și dacă cineva i le păzește bine, ea-l pune să-și aleagă, drept răsplată, un mânz, iar de nu, îl omoară și-i pune capul într-un par. Chiar însă dacă păzește cineva bine iepele, totuși ea-l viclenește pe om, căci scoate inimile din toți caii și le pune într-unul singur, încât, cel ce-a păzit alege mai totdeauna un cal fără inimă, care-i mai rău decât unul de rând... Ești mulțumită, fata mea?

— Mulțumită, răspunse ea zâmbind.

Totodată însă Genarul îi aruncă în față o batistă roșie, ușoară, mirositoare. Fata se uită mult în ochii tatălui său, ca un om care se deșteaptă dintr-un vis, de care nu-și poate aduce aminte. Ea uitase tot ce-i spusese tată-său. Însă floarea din fe-reastră veghea printre frunzele ei, ca o stea roșie prin încrețiturile unui nor.

A doua zi Genarul plecă iarăși des de dimineață la vânătoare.

Fata sărută, murmurând, floarea roșie, și Făt-Frumos născu ca din nimica înaintea ei.

— Ei, știi ceva? o întrebă el.

— Nu știu nimica, zise ea tristă și punând dosul mâinei pe fruntea ei, am uitat tot.

— Însă eu am auzit tot, zise el. Rămâi cu bine, fata mea, în curând ne vom vedea iar.

El încălecă pe un cal și dispăru în pustiuri.

În arșița cea dogoritoare a zilei, văzu aproape de pădure un tânțar zvârcolindu-se în nisipul cel fierbinte.

— Făt-Frumos, zise tânțarul, ia-mă de mă du până-n pădure, că ți-oi prinde și eu bine. Sunt împăratul tânțarilor.

Făt-Frumos îl duse până în pădurea prin care era să treacă.

Ieșind din pădure, trecu iar prin pustiu, de-a lungul mării, și văzu un rac atât de ars de soare, încât nu mai avea nici putere să se mai întoarcă înapoi...

— Făt-Frumos, zise el, aruncă-mă în mare, că ți-oi prinde și eu bine. Sunt împăratul racilor.

Făt-Frumos îl aruncă în mare și-și urmă calea.

Înspre seară, ajunse la un bordei urât și acoperit cu gunoi de cal. Împrejur gard nu era, ci numai niște lungi țărushi ascuțiți, din cari șase aveau în vârf câte un cap, iar al șaptelea, fără, să clătina mereu în vânt și zicea: cap! cap! cap! cap!

Pe prisă o babă bătrână și zbârcită, culcată pe un cojoc vechi, stând cu capul ei, sur ca cenușea, în poalele unei roabe tinere și frumoase, care-i căuta în cap.

— Bine v-am găsit, zise Făt-Frumos.

— Bine-ai venit, flăcăule, zise baba sculându-se. Ce cauți? Vrei să-mi paști iepele poate?

— Da.

— Iepele mele pasc numai noaptea... Uit-te, chiar de acu poți să pornești cu ele la păscut... Fată hăi! ia dă tu flăcăului de mâncatul ce i-am făcut eu și pornește-l.

Alături cu bordeiul era sub pământ o pivniță. El intră în ea și acolo văzu șapte iepe negre strălucite — șapte nopți, cari de când erau nu zăriseră încă lumina soarelui. Ele nechezau și băteau din picioare.

Nemâncat toată ziua, el cină ce-i dăduse baba și apoi, încălecând pe una din iepe, mână pe celelalte în aerul întunecos și răcoros al nopții. Dar încet-încet simți cum se strecoară un somn de plumb prin toate vinele lui, ochii i se painjeniră și el căzu mort în iarba pajiștei. El se trezi pe când mijeia de ziuă. Când colo — iepele nicăieri. El își credea capul pus în țepă, când vede iepele ieșind dintr-o pădure în depărtare, cele șapte iepe alungate de un roi nemărginit de țăntari și un glas subțire îi zise:

— Mi-ai făcut un bine, ți l-am făcut și eu.

Când se întoarse cu caii, baba începu să turbe, să răstoarne casa cu susu-n jos și să bată fata care nu era de vină.

— Ce ai, mamă? întrebă Făt-Frumos.

— Nimica, zise ea, mi-au venit și mie toane. Asupra ta n-am nimica... sunt foarte mulțumită. Apoi intrând în grajd, începu să bată caii, țipând: Ascundeți-vă mai bine, bată-v-ar mama lui Dumnezeu, ca să nu vă mai găsească — ucigă-l crucea și mănânce-l moartea!

A doua zi porni cu caii, dar iar căzu jos și dormi până ce mija de ziuă. Desperat, era să ia lumea în cap, când deodată vede răsărind din fundul mării cei șapte cai, mușcați de o mulțime de raci.

— Mi-ai făcut un bine, zise un glas, ți l-am făcut și eu.

Era împăratul racilor. El mână caii-nspre casă și vede iar o priveriște ca-n ziua trecută.

Însă, în cursul zilei, roaba babei s-apropiă de el și-i zise încet, strângându-l de mână:

— Eu știu că tu ești Făt-Frumos. Să nu mai mănânci din bucatele ce-ți fierbe baba, pentru că-s făcute cu *somnoroasă*... Ți-o face eu altfel de bucate.

Fata într-ascuns îi făcu merinde, și-nspre seară, când era să plece cu caii, își simți ca prin minune capul treaz. Spre miezul nopții se-ntoarse acasă, mână caii în grajd, îi încuiă și intră în odaie. Pe vatra cuptorului în cenușe, mai licăreau câțiva cărbuni. Baba sta întinsă pe laiță și înțepenită ca moartă. El gândi c-a murit și-o scutură. Ea era ca trunchiul și nu se mișca deloc. El trezi fata ce dormea pe cuptor.

— Uit-te, zise el, ți-a murit baba.

— Aș! asta să moară! — răspunse ea suspinând. Adevărat, că acuma e ca și moartă. Acu-i miază-noapte... un somn amortit îi cuprinde trupul... dar sufletul ei cine știe pe la câte răspântii stă, cine știe pe câte căi a vrăjilor umblă. Până ce cântă cucoșul,

ea suga inimile ce mor, ori pustiește sufletul celor nenorociți. Da, bădică, mâne ți se-mplinește anul, ia-mă și pe mine cu d-ta că ți-oi fi de mare folos. Eu te voi scăpa din multe primejdii, pe cari ți le gătește baba.

Ea scoase din fundul unei lăzi hârbuite și vechi o cutie, o perie și o năframă.

A doua zi de dimineată i se împlinise lui Făt-Frumos anul. Baba trebuia să-i dea unul din cai și apoi să-l lase să plece cu Dumnezeu. Pe când prânzeau, baba ieși până la grajd, scoase inimele din câte-și șapte caii, spre a le pune pe toate într-un tretin* slab, căruia-i priveai prin coaste. Făt-Frumos se sculă de la masă și, după îndemnarea babei, se duse să-și aleagă calul ce trebuia să și-l ia. Caii cei fără inimi erau de un negru strălucit, tretinul cel cu inimile sta culcat într-un colț pe-o movilă de gunoi.

— Pe acesta-l aleg eu, zise Făt-Frumos, arătând calul cel slab.

— Da' cum, Doamne iartă-mă, să slujești tu degeaba, zise baba cea vicleană — cum să nu-ți iei dreptul tău? Alegeți unul din caii iști frumoși... oricare ar fi, ți-l dau.

— Nu, pe acesta-l voi, zise Făt-Frumos, ținând la vorba lui.

Baba scrâșni din dinți ca apucată, dar apoi își strânse moara cea hârbuită de gură, ca să nu iasă din ea veninul ce-i răscolea inima pestriță.

— Hai, ia-ți-l, zise în sfârșit.

El se urcă pe cal cu buzduganul de-a umere. Părea că fața pustiului se ia după urmele lui și zbura ca un gând, ca o vijelie printre volburele de nisip ce se ridicau în urmă-i.

Într-o pădure îl aștepta fata fugită. El o aruncă pe cal după dânsul și fugea mereu.

* Cal de trei ani.

Noaptea inundase pământul cu aerul ei cel negru și răcoare.

— Mă arde-n spate, zise fata.

Făt-Frumos se uită înapoi. Dintr-o volbură înaltă, verde, se vedeau nemișcați doi ochi de jăratec, ale căror raze roșii ca focul pătrundeau în rărunchii fetei.

— Aruncă peria, zise fata.

Făt-Frumos o ascultă.

Și deodată în urmă-le văzură că se ridică o pădure neagră, deasă, mare, înfiorată de un lung freamăt de frunze și de un urlet flămând de lupi.

— Înainte! strigă Făt-Frumos calului, care zbura asemenea unui demon urmărit de un blestem prin negura nopții.

Luna palidă trecea prin nourii suri ca o față limpede prin mijlocul unor vise tulburi și seci.

Făt-Frumos zbura... zbura neconținut.

— Mă arde-n spate! zise fata c-un geamăt apăsător, ca și când s-ar fi silit mult ca să nu spuie încă.

Făt-Frumos se uită și văzu o bufniță mare și sură, din care nu străluceau decât ochii roșii, ca două fulgere lăntuite de un nor.

— Aruncă cutia, zise fata.

Făt-Frumos o aruncă.

Și deodată se ridică din pământ un colț sur, drept, neclintit, un uriaș împietrit ca spaima, cu capul atingând de nori.

Făt-Frumos vâjâia prin aer așa de iute, încât i se părea că nu fuge, ci cade din înaltul cerului într-un adânc nevăzut.

— Mă arde, zise fata.

Baba găurise stânca într-un loc și trecea prin ea prefăcută într-o funie de fum, al cărei capăt dinainte ardea ca un cărbune.

— Aruncă năframa, zise fata.

Făt-Frumos o ascultă.

Și deodată văzură în urmă-le un luciu întins, limpede și adânc, în a cărui oglindă bălaie se scălda în fund luna de argint și stelele de foc.

Făt-Frumos auzi o vrajă lungă prin aer și se uită prin nori. Cale de două ceasuri — pierdută în înaltul cerului — plutea încet, încet prin albastrul tăriei Miazănoaptea bătrână cu aripele de aramă.

Când baba înota smintită pe la jumătatea lacului alb, Făt-Frumos aruncă buzduganu-n nori și lovi Miazănoaptea în aripi. Ea căzu ca plumbul la pământ și croncăni jalnic de douăsprezece ori.

Luna s-ascunse într-un nor și baba, cuprinsă de somnul ei de fier, se afundă în adâncul cel vrăjit și necunoscut al lacului. Iar în mijlocul lui se ridică o iarbă lungă și neagră. Era sufletul cel osândit al babei.

— Am scăpat, zise fata

— Am scăpat, zise calul cel cu șapte inimi. Stăpâne, adăogi calul, tu ai izbit Miazănoaptea, de a căzut la pământ cu două ceasuri înainte de vreme, și eu simt sub picioarele mele răscolindu-se nisipul. Scheletele înmormântate de volburile nisipului arzător al pustiiilor au să se scoale, spre a se sui în lună la benchetele lor. E primejdios ca să umbli acum. Aerul cel înveninat și rece al sufletelor lor moarte v-ar putea omorî. Ci mai bine voi culcați-vă și eu pân-atunci m-oi întoarce la mama, ca să mai sug înc-o dată laptele cel de văpaie albă al țâțelor ei, pentru ca să mă fac iar frumos și strălucit.

Făt-Frumos îl ascultă. Se dete jos de pe cal și-și așternu mantaua pe nisipul încă fierbinte.

Dar ciudat... ochii fetei se-nfundaseră în cap, oasele și încheieturile feței ieșiseră afară, pelița, din oacheșă, se făcuse vânăță, mâna grea ca plumbul și rece ca un sloi de gheață.

— Ce ți-i? o întrebă Făt-Frumos.

— Nimica — nu mi-i nimica, zise ea cu glasul stins; și se culcă în nisip, tremurând ca apucată.

Făt-Frumos dădu drumul calului, apoi se culcă pe mantaua ce și-o așternuse.

El adormi; cu toate acestea-i părea că nu adormise. Pelițele de pe lumina ochiului i se roșise ca focul și prin el părea că vede cum luna se cobora încet, măbindu-se, spre pământ, până ce părea ca o cetate sfântă și argintie, spânzurată din cer, ce tremura strălucită... cu mii de ferestre trandafirii; și din lună cobora la pământ un drum împărătesc acoperit cu prund de argint și bătut cu pulbere de raze.

Iar din întinsele pustii se răscoleau din nisip schelete înalte... cu capete seci de oase... învelite în lungi mantale albe, țesute rar din fire de argint, încât prin mantale se zăreau oasele albite de secăciune. Pe frunțile lor purtau coroane făcute din fire de raze și din spini auriți și lungi... și încălecați pe schelete de cai, mergeau încet-încet... în lungi șiruri... dungi mișcătoare de umbre argintii... și urcau drumul lunei și se pierdeau în palatele înmărmurite ale cetății din lună, prin al cărora ferești se auzea o muzică lunatică... o muzică de vis.

Atunci i se păru că și fata de lângă el se ridică încet... că trupul ei se risipea în aer, de nu rămâneau decât oasele, că, inundată de o manta argintie, apucă și ea calea luminoasă ce o ducea în lună. Se ducea în turburea împărăție a umbrelor, de unde venise pe pământ, momită de vrăjile babei.

Apoi pelița ochilor lui se înverzi... se înnegri — și nu mai văzu nimica.

Când deschise ochii, soarele era sus de tot. Fata lipsea și aievea. Dar în pustiul arid necheza calul frumos, strălucit, îmbătat de lumina aurită a soarelui, pe care el acu o vedea pentru întâia dată.

Făt-Frumos se avântă pe el și, în răstimpul câtorva gânduri fericite, ajunsese la castelul încolțit al Genarului.

De astă dată, Genarul vâna departe cale de șapte zile.

El o luă pe fată pe cal dinaintea lui. Ea-i cuprinse gâtul cu brațele ei și-și ascunse capul în sânul lui, pe când poalele lungi ale hainei ei albe atingeau din zbor nisipul pustiei. Mergeau așa

de iute, încât i se părea că pustiul și valurile mării fug, iar ei stau pe loc. Și numai încet se auzea motanul mieunând din câte șapte capete.

Pierdut în păduri, Genarul își aude calul nechezând.

— Ce e? îl întrebă.

— Făt-Frumos îți fură fata, răspunse calul năzdrăvan.

— Putea-l om ajunge? întrebă Genarul mirat, pentru că știa că-l omorâse pe Făt-Frumos.

— Nu zău, răspunse calul, pentru c-a încălecat pe un frate al meu, care are șapte inimi, pe când eu n-am decât două.

Genarul își înfipse pintenii adânc în coastele calului, care fugea scuturându-se... ca o vijelie. Când îl văzu pe Făt-Frumos în pustiu, zise calului său:

— Spune frăține-tău să-și arunce stăpânul în nori și să vină la mine, că-l voi hrăni cu miez de nucă și-l voi adăpa cu lapte dulce.

Calul Genarului îi necheză frăține-său ceea ce-i spusese — dar frate-său i-o spuse lui Făt-Frumos.

— Zi-i frăține-tău, zise Făt-Frumos calului său, să-și arunce stăpânul-n nori, și l-oi hrăni cu jăratec și l-oi adăpa cu pară de foc.

Calul lui Făt-Frumos o necheză asta frăține-său și acesta zvârli pe Genarul până la nouri. Nourii cerului înmărmuriră și se făcură palat sur și frumos — iar din două gene de nouri se vedeau doi ochi albaștri ca cerul, ce repezeau fulgere lungi. Erau ochii Genarului exilat în împărăția aerului.

Făt-Frumos domoli pasul calului și așează pe fată pe acela al tătâne-său. O zi încă — și ajunseră în mândra cetate a împăratului.

Lumea-l crezuse mort pe Făt-Frumos, și de aceea, când se împrăștiă faima venirii lui, ziua-și muiă aerul în lumină de sărbătoare și oamenii așteptau murmurând la faima venirii lui, cum vuieste un lan de grâu la suflarea unui vânt.

Dar ce făcuse oare, în vremea aceea, Ileana împărăteasa?

Ea, cum plecase Făt-Frumos, s-a închis într-o grădină cu nalte ziduri de fier și acolo, culcându-se pe pietre reci, cu capul pe un bolovan de cremene, plânse într-o scaldă de aur, așezată lângă ea, lacrimi curate ca diamantul.

În grădina cu multe straturi, neudată și necăutată de nimeni, născură din pietriș, sterp de arșița zilei și de uscăciunea nopții, flori cu frunze galbene și c-o culoare stânsă și turbure ca turburii ochi ai morților, florile durerii.

Ochii împărătesei Ilenei, orbiți de plâns, nu mai vedeau nimica; decât i se părea numai că-n luciul băii, plină de lacrimile ei, vedea ca în vis chipul mirelui ei iubit. Ci ochii ei, două izvoare secate, încetase a mai vărsa lacrimi. Cine o vedea cu părul galben și lung, despletit și împrăștiat ca creții unei mantii de aur pe sânul ei rece, cine ar fi văzut fața ei de o durere mută, săpata parcă cu dalta în trăsăturile ei, ar fi gândit că-i o înmărmurită zână a undelor, culcată pe un mormânt de profund.

Dar cum auzi vuietul venirei lui, fața ei se însenină; ea luă o mână de lacrimi din baie și stropi grădina. Ca prin farmec, foile galbene ale aleelor de arbori și ale straturilor se-nverziră ca smaraldul. Florile triste și turbure se-nălbiră ca mărgăritarul cel strălucit — și din botezul de lacrimi luară numele de lăcrămioare.

Împărăteasa cea oarbă și albă umblă încet prin straturi și culese în poale o mulțime de lăcrămioare, pe cari, apoi, așternându-le lângă baia de aur, făcu un pat de flori.

Atunci intră Făt-Frumos.

Ea s-aruncă la gâtul lui, însă, amuțită de bucurie, ea nu putu decât să-ndrepte asupra-i ochii săi stinși și orbi, cu cari ar fi vrut să-l soarbă în sufletul ei. Apoi ea îl luă de mână și-i arătă baia de lacrimi.

Luna limpede înflorește ca o față de aur pe seninul cel adânc al cerului. În aerul nopții, Făt-Frumos își spală fața în baia de lacrimi, apoi învălindu-se în mantaua ce i-o țesuse din raze de lună, se culcă să adoarmă în patul de flori. Împărăteasa se culcă

CUPRINS

Făt-Frumos din Lacrimă	5
Finul lui Dumnezeu	28
Borta vântului.....	40
Făt-Frumos din tei	44
Fata-n grădina de aur.....	48
Călin Nebunul	66
Călin (File din poveste)	91
<i>Tabel cronologic</i>	101
<i>Repere critice</i>	103

Mihai Eminescu

BASME

Mihai Eminescu (1850–1889), cel mai mare poet român, autorul poemelor *Călin*, *file din poveste* (1876), *Scrisoarea III* (1881) sau *Luceafărul* (1883), a fost și un talentat jurnalist și prozator.

„În folclorul lui Eminescu e o complexă îmbinare de mitologie populară și filosofie a nimicului într-o formă ce pare lineară, dar care e de o savantă împletitură. Piesa rară e cântecul cutărei fete din *Călin Nebunul*, o bocire țărănească de singurătate, fiindcă fata se află în codri, în puterea zmeului. Ritmica de descântec evocă o jale cosmică, frica omului singur într-un teritoriu infinit de «lunci deșarte». Solitudinea câmpurilor e simbolizată prin greier. Dar greierii, răspunzându-și la depărtări incomensurabile, sugerează corespondența gândurilor. Fata trimite dar greierul obscur din apropierea ei în grinda casei materne. Greierul acesta nu e însă terestru, ci lunar, iar luna e la Eminescu edenul...”

GEORGE CĂLINESCU

CORINT
EDUCAȚIONAL

www.pasaport-cultura.ro

ISBN: 978-606-8668-52-9

9 786068 668529

www.edituracorint.ro